

Nihad Sami Banarlı'nın Edebiyat Tarihçiliği

Nihad Sami Banarlı And His Contributions to Writing Literary History

Necati TONGA*

Özet:

Edebiyat ve tarihin kesişim noktasında ortaya çıkan edebiyat tarihi, edebî eserleri, şahsiyetleri ve edebiyat olaylarını kronolojik bir şekilde inceleyen bir disiplin olarak tanımlanmaktadır. Bu disiplinin ilk örnekleri, Batı edebiyatlarında ortaya çıkmıştır. Divan şairlerinin biyografileriyle birlikte dönemin edebî eserlerini de değerlendiren şura tezkireleri, türün Türk edebiyatındaki ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Gustave Lanson'un fikirlerinden etkilenen Fuad Köprülü, Türk edebiyatında batılı anlamda edebiyat tarihçiliğimizin kurucusudur. Köprülü yazdığı eserlerle kendinden sonraki edebiyat tarihçilerinin pek çoğunu etkilemiştir. Fuad Köprülü'nün etkilediği bu isimlerin başında aynı zamanda öğrencisi olan Nihad Sami Banarlı gelmektedir. Bu makalede Nihad Sami Banarlı'nın edebiyat tarihçiliği; yazarın edebiyat tarihi ile ilgili düşünceleri, etkilendiği isimler, metodu ve bu sahada yazdığı kitaplardan hareketle bir bütün hâlinde incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat tarihi, edebî eser, Fuad Köprülü, Nihad Sami Banarlı, millî romantizm.

Abstract:

Literary history is defined as a discipline that examines literary works, writers, literary events in a chronological order. The first examples of this discipline emerged in Western literatures. In Turkish literature tezkires, which evaluate some Divan poets and their works, are accepted as the first examples of this kind.

Fuad Köprülü, who was affected by the ideas of Gustave Lanson, is the founder of a literary history writing in a Western sense in Turkish literature. He became a leading figure and an example with his works about this issue. Many writers of literary history have been affected by his views. One of these writers was Nihad Sami

1 Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora öğrencisi, necati.tonga@gmail.com, Kırıkkale.

Banarlı, who was also one of his students. This article discusses Nihad Sami Banarlı's way of writing literary history based on his ideas about literary history writing, the persons who affected him, his method in writing and his books in this field.

Key words: Literary history, literary work, Fuad Köprülü, Nihad Sami Banarlı, national romanticism.

I.Giriş

Edebiyat biliminin bir alt dalı olan edebiyat tarihi, en özlü bir şekilde “*tarihî şartlar içinde gelişen bir sanat olarak edebiyatı da diğer toplum müesseseleri gibi tarihin içinde ele alan bir disiplin*” (Enginün, 1977: 443), “*edebî eser ve şahsiyetleri kronolojik ve sistematik olarak inceleyen bilim alanı*” (Okay, 2005: 205) olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat ile tarihin kesişim noktasında ortaya çıkan ve çoğu zaman edebî tenkid ile bir arada ilerleyen bu disiplinin ilk örnekleri, Batı edebiyatlarında görülmüştür.

Edebiyat tarihi türünün Türk edebiyatındaki gelişiminde ilk durak ise, şairlerin biyografileriyle birlikte edebî eser değerlendirmelerini de içeren şuaara tezkireleridir. Prof.Dr. Nâzım Hikmet Polat, tezkirelerin edebiyat tarihçiliğimizdeki yerini şöyle belirler:

“*Klasik edebiyatımız döneminde, şiire dayalı edebiyatımızın tarihçiliği şuaara tezkireleriyle yapılıyordu. Durağan bir toplum hayatı için birbirinden çok farklı olmayan bu eserler, kendi alanında yeterli kaynaklardı; çünkü şairleri unutulmaktan kurtarmak gibi bugün için artık çok küçük görünen bir hedefe hizmet ediyorlardı.*” (Polat, 2005: 3)

Edebiyatımızda isminde bilinçli bir tercihle “edebiyat tarihi” ifadesi kullanılan ilk edebiyat tarihimiz, Abdülhalim Memduh’un 1888’de kaleme aldığı **Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniyye**’sidir. Bu eser, tezkirecilikten edebiyat tarihçiliğine geçişte bir merhale olması bakımından önemlidir (Çetin, 1991:143). A.Memduh’tan sonra **Şahabettin Süleyman, Faik Reşad, Mehmet Hayrettin** kaleme aldıkları edebiyat tarihleri ile türün edebiyatımızdaki gelişimine katkı sağlamışlardır.

Gerek Şahabettin Süleyman’la birlikte yazdığı ortak edebiyat tarihi ile gerekse daha sonra yazdığı müstakil edebiyat tarihi örnekleri ile **Fuat Köprülü**; Türk edebiyatında, edebiyat tarihinin ilmî bir disiplin olması yolunda en çok hizmet eden isimdir. Fuad Köprülü, edebiyat tarihi yazıcılığını temellendirmeye çalışması ve türe ilmî bir disiplinle yaklaşması bakımından Türk edebiyatında edebiyat tarihçiliğinin kurucusu kabul edilmektedir. Lanson’un “*Edebiyat tarihi, medeniyet tarihinin bir cüz’üdür.*” şeklindeki fikrini Türk edebiyatı tarihi yazıcılığında uygulayan Fuad Köprülü, düşünceleri ve yazdığı eserlerle kendinden sonraki edebiyat tarihçilerinin pek çoğunu etkilemiştir. Fuad Köprülü’nün etkilediği bu isimlerin başında aynı zamanda Köprülü’nün öğrencisi olan Nihad Sami Banarlı gelir.

Bu çalışmada Nihad Sami Banarlı’nın edebiyat tarihçiliği; yazarın edebiyat tarihi ile ilgili düşünceleri, etkilendiği isimler, metodu ve bu sahada yazdığı kitaplar-
dan hareketle bir bütün hâlinde incelenmeye çalışılacaktır.

II. Nihad Sami Banarlı'nın Edebiyat Tarihçiliği

A. Nihad Sami'nin edebiyat tarihi kavramı ile ilgili düşünceleri ve etkilediği isimler

Nihad Sami Banarlı; tiyatro, roman, şiir, hikâye gibi edebî türlerde kalem oynatmasına rağmen özellikle edebiyat tarihçiliği, münekkitliği ve fikir adamı yönüyle ön plâna çıkan bir isimdir. Uzunca yıllar çeşitli kurumlarda edebiyat öğretmenliği yapan Nihad Sami için edebiyat, gençliğe millî şuuru yerleştirmek için bir araçtır. Banarlı'ya göre "edebiyat" ve "dil", milletten ve millî maziden ayrı varlıklar değildir. Banarlı, "Dil ve Edebiyat Dersleri" adlı yazısında bu konuda şu fikirleri öne sürer:

"Türk dili ve edebiyatı dersleri, çocuklarımıza millî dilin, Türk edebiyatının ve Türk edebiyatı târihinin öğretilmesi içindir. Bu dersler, millî şahsiyeti olan bir zevkin, böyle bir kültür ve tefekkürün gelişmesini sağlar. Bunu yaptığı ölçüde vazifesini de yapmış olur." (Banarlı, 2004 a: 254)

Nihad Sami'nin bütün eserlerinin arka plânında "**Millî Romantizm**" adını verdiği kavramın ve bu fikir sayesinde Türk milletini yükseltmek idealinin olduğu görülür. Birol Emile göre Nihad Sami'nin bütün eserleri bu fikrin bir açılımıdır:

"Millî Romantizmin İdraki" üzerinde bu kadar uzun duruşum sebepsiz değildir. Çünkü Şiir ve Edebiyat Sohbetlerindeki hemen bütün makaleler bu etraflı makalenin ana fikrini genişleten, geliştiren, pek çok örnekle delillendirilip tekrar tekrar doğrulayan fikir ve duygu motiflerinden ibarettir. Yalnız bu kitap değil, bütün öteki eserler de hep aynı 'idrak'le yazılmıştır. Bu bakımdan ben zannetmek isterim ki, Nihad Sami Banarlı'nın tek ilim, fikir, edebiyat, hatta hayat çizgisi budur." (Emil, 2004:XIV)

Bu sebeple yazarın "Millî Romantizmin İdraki" başlıklı yazısı, onun düşünce dünyasını ve dolayısıyla edebiyat tarihçiliğini çözmemiz için anahtar bir konumdadır. Nihad Sami, "Bu idrak, bütün milletlerden çok, bugünkü Türkiye Türklerini yükseltecektir" notuyla yayınladığı bu uzunca yazısında millî romantizmin ne olduğunu ve tarihi gelişimini ayrıntılarıyla inceler. Ona göre "Millî romantizm, milletlerin dilde, kültür, sanat ve edebiyatta kendilerini bulmaları, kendilerine gelmeleri demektir" (Banarlı, 2004b:16) ve Türkiye'nin ihtiyacı olan şey de böyle bir millî romantizm hamlesidir.

Banarlı, bugünkü Avrupa medeniyetinin temelinde millî romantizmin bulunduğunu belirterek edebiyattan mimariye, musikiden felsefeye bu duruma pek çok örnek gösterir. Türk edebiyatında millî romantizmin, Yahya Kemal ile birlikte bilinçli bir şekilde ortaya konulmaya başladığını belirten Banarlı, şairin *Açık Deniz* ve *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* adlı şiirlerinin de bu mefkûre etrafında yazılmış iki âbide eser olarak nitelendirir. Nihad Sami, adı geçen yazısını Türkiye'nin gelişmesi için millî romantizmi idrak etmek ve bu uğurda yaşamak gerektiği düşüncesiyle bitirir:

"Millî romantizmin idrâki, hergün yanubaşından körçesine geçilen bütün millî sanat eserlerinin, millî ve târihî zaferlerin ve faziletlerin, birgün, bütün ihtişamıyla

farkına varmaktır. Bunu idrâk etmek, bununla gururlanmak ve bunlardan yeni millî-medenî hamleler için gerekli gücü almaktır.

Türk milletinin ise millî romantizmini idrâk etmesi için kütüphâneler, müzeler, şehirler ve vatanlar dolusu eseri vardır.

O kadar ki Türk çocuklarına millî mâzilerinin destân devirleri yanında, meselâ eskisinden çok iyi bilinen İslâm medeniyeti asırlarındaki büyüklüğü tanıtılsa kâfidir. Hatta yalnız Selçuk ve bilhassa Osmanlı asırlarındaki millî ve medenî üstünlüğümüz, milletimizi nice asırlar ve çağlar boyunca ayakta tutacak kadar sağlam temeldir. Bunun için millî tarihimizi çocuklarımıza, bugüne kadar yapıldığı gibi küçük düşürecek değil, yâhut, tamâmıyla ters tesîr uyandıran bir hiylekârlıkla, kof fakat mübâlâğalı, sahte bir lisân kullanıp göklere çıkararak değil, kendi tabîi bütünlüğü içinde, yalansız, yanlışsız ve iftirâsız tanıtmamız kâfidir.

Türk çocuğu, millî cevherindeki hâlis altunu ancak ve o zaman tanıyacak ve korkunç bir aşâğılık duygusu içinde, başkalarının, hattâ kendi can düşmanlarının hayrâmı olmak gibi bir dalâlete düşmeyecektir.

Neticede kendisine üstün kudret verecek en büyük duyguyu, tamamiyle haklı bir yukarılık duygusunu duyacaktır.”(Banarlı, Nisan 1972: 31-32)

Banarlı, Kubbealtı Akademi Mecmuası'nın ilk sayısında yayınlanan “Beyannâme” başlıklı yazısında millî romantizmin edebiyat ve dil sahasında gençler tarafından nasıl idrâk edilmesi ve uygulanması gerektiğini şöyle özetler:

“Dilde, edebiyâta, duyuş, düşünüş ve davranışta Türk üslûbuna ve millî mâziden kuvvet almaya ehemmiyet veriniz. Türkler, İslâm medeniyetine hangi üslûpla girdiler? Çok kısa bir zamanda, girdikleri medeniyetin üstün milleti olmayı hangi faziletleriyle başardılar? Bunları düşünmek ve târihte büyük hamleler yapmış bir millete mensup olmanın samîmî hazzını ve gurûrunu duymak, size bu yolda destek olacaktır.

Tarihinizi bu bakımdan araştırınız. En uzak ve en yakın mâzînizde böyle millî davranışların nice parlak örneklerini bulacaksınız.

Biz o inançtayız ki milletimizin, bu arada dilimizin ve edebiyâtımızın yarınında da böyle azîz örnekler görülecektir.” (Banarlı, Ocak 1972: 20-21)

Beyannâme başlıklı yazısı, Banarlı'nın gençlere edebî bir vasiyetnâmesi olduğu kadar yazarın edebiyata, dile ve edebiyat tarihine bakışını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Nihad Sami Banarlı'nın bütün eserlerinin olduğu gibi edebiyat tarihçiliğinin temelinde de yazarın yukarıda özetlemeye çalıştığımız düşünceleri belirleyici olmuştur. O, edebiyat tarihçiliği yazıcılığında millî romantik bir tarz ile hareket etmiş ve eserlerini bu minval üzerinde yazmıştır.

Nihad Sami'nin edebiyat tarihçiliğinin temelinde pragmatik bir anlayışın yattığı rahatlıkla söylenebilir. O, edebiyat tarihlerini millî romantik duyuş tarzını idrak etmiş, bu uğurda yaşayan şuurlu bir Türk gençliği yetiştirmek için kaleme almıştır. Banarlı'ya göre edebiyat tarihini bilmek, “bir milletin mâzide çarpan kalbini, düşünen dimâğını ve yaratan zekâsını tanımak”(Banarlı, 2004 b:40) demektir.

Yazar, “*Edebiyat Tarihi*” adlı yazısında, lise ve fakültelerinde edebiyat eğitimi hususunda gördüğü eksiklikleri eleştirel bir tutumla belirterek edebiyat tarihi derslerinin önemine dikkat çeker:

“Dokuz, on yıldan beri liselerimizde edebiyat târihi öğretimi ısrarla gevşetilmiş ve bu hâdisenin zararlı neticelerine varılmıştır: Şimdi bir çok gençlerimiz, milletimizin bir târih boyunca yetiştirdiği edebî iftihârlarımızı, ancak bir akşam vuzuhsuzluğu ile, hayâl meyâl tanıyorlar. Yeni nesiller sistemli, muhakemeli ve mukayeseli bir edebiyat tarihi kültüründen hemen tamâmiyle mahrumdur.

Millî kültürün sağlam temellerinden biri olan edebiyat târihinin, yıllardan beri yalnız liselerimizde değil, bizzat edebiyat fakültelerimizde dahi sistemli, metodlu ve müselsel bir hayatı yoktur.”(Banarlı, 2004b: 40)

Ona göre; edebiyat, dil, tarih ve edebiyat tarihi derslerine gereken önem verilmesi, bu dersler gençlerin kalbinde millî ve medenî hamlelere temel vazifesi gören millî romantizm duygusunu yerleştirmek için bir propaganda vazifesi görmelidir. Banarlı'ya göre edebiyat tarihi “*beşerî ve içtimâî ihtiyaç ve hâdiselerden doğan müselsel bir tefekkür, sanât ve meseleler tarihi*” olduğu için Türk okullarında birinci plânda okutulması gereken bir millî kültür dersidir.(Banarlı, 2004 b:43)

Banarlı, ***Edebî Bilgiler*** adlı kitabında “*edebiyat tarihi*”ni tarihin bir alt dalı olarak ele almış ve şöyle tanımlamıştır:

“*Bugün edebî nevilere arasında sayılabilecek yegâne tarih, Edebiyat tarihidir. Çünkü edebiyat tarihi edebî olayların tarihidir. Bu tarihin vazifesi bize, edebî hareketleri, edebî meslekleri, edebî şahsiyetleri ve edebî eserlerdeki sanât meziyetlerini bildirmektir.*”(Banarlı, 1948 a:205)

Banarlı'ya göre edebiyat tarihinin edebî hadiselerden bahsettiği için artistik bir dille yazılacağını düşünmek yanlıştır. Yazar, edebiyat tarihinin ilim dili ile yazılması gerektiğini belirtir ve şu yorumları yapar:

“*Mecazlı, istiâreli, vezinli, kâfiyeli bir sanat dili ile yazılan edebiyat tarihlerinin hiçbir ilmî değeri yoktur. Edebiyat tarihi de medeniyet tarihi gibi, hakikî ifade ile yani ilim dili denilen ciddî ve mecazsız bir lisanla yazılır. Bu çeşit eserlerde romanda olduğu gibi, okuyucuyu sürükleyen bir sanât diline lüzum yoktur. Çünkü iyi bir ilim dilinin bize yeni ve güzel bilgiler verdiği için, kendine mahsus çekici ve sürükleyici meziyetleri vardır. Sanât hareketlerine karşı duyduğumuz alâka ile birleşen ilmî sezîşlerin ve ilmî buluşların da ayrı bir güzelliği olmak gerekir.*”(Banarlı, 1948:206)

Nihad Sami'ye göre her edebî hareket, bir içtimâî hareketle ilgili olduğu için edebiyat tarihi de medeniyet tarihinden ayrı düşünülemez. Bu sebeple edebiyat tarihi yazılırken; edebî eserler, edebî hareketler, dönemler, şahsiyetler... medeniyet tarihinin verdiği bilgilerle birlikte okura sunulmalıdır.(Banarlı, 1948:205-206) Yazar, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin önsözünde “*edebiyat tarihi, edebî eser ve hadiseleri tarihî, coğrafi, içtimâî, psikolojik ve estetik hadiselerin aydınlığında görüp gösterebildiği ölçüde edebiyat tarihidir*”(Banarlı, 1998:I) demiştir.

Fuat Köprülü'nün edebiyat tarihi ile ilgili aşağıdaki fikirleri, Banarlı'nın edebiyat tarihçiliğine de yön vermiştir:

“Şimdiye kadar ne bir bütün halinde, ne de müteferrik devirleri ve şahsiyetleri bakımından bir ciddi tedkike mazhar olmıyan zavallı Türk edebiyatını tedkik edecek müverrih, henüz yazılmıyan Türk medenî ve siyasî tarihini de tedkik ve canlandırma zahmetine katlanmak mecburiyetindedir.”(Köprülü, 2004: 22)

Yazarın edebiyat tarihinin medeniyet tarihinden ayrı düşünülmemeyeceği yönündeki fikirleri, *Gustave Lanson*'un ve *Fuad Köprülü*'nün edebiyat tarihçiliği anlayışını devam ettirmek gayretinde olduğunu göstermektedir.

Şüphesiz ki Banarlı'yı edebiyat tarihi yazıcılığında en çok etkileyen isim, Fuad Köprülü'dür. Nihad Sami, pek çok yazısında Köprülü'ye karşı hayranlığını ve Fuad Köprülü'yü edebiyat tarihçiliğinde kendisine örnek aldığı ifade etmiştir². Banarlı, Darülfünun'a bizzat Fuad Köprülü'nün yaptığı bir imtihanla girmiş ve yıllarca *Nihal Atsız*, *Orhan Şaik Gökyay*, *Tahsin Banguoğlu*, *Pertev Naili Boratav* gibi sınıf arkadaşlarıyla Köprülü'nün rahle-i tedrisinden geçmiştir. Banarlı, kendisinin de etkisinde kaldığı Fuad Köprülü'nün ilmî metodunu bir yazısında şöyle açıklar:

“Bu ilim, gerçekleri, mukayeseli edebiyat metoduyla meydana çıkaran; araştırmalarını genetik metodla yapan; yâni, herhangi bir tarih ve edebiyat târihi problemini, bütün milletlerin târihinde en eski mâzîsinden bugüne kadarki tekâmül çizgisi üzerinde inceleyip tanıyan bir ilimdir. Aynı zamanda fiş usulüyle çalışan büyük âlim, târih, sosyoloji, estetik ve edebiyat problemlerini, tecrübi ilimlerin laboratuar çalışmaları andırır bir araştırma ile inceleyerek müsbet neticeye varan, ciddi ve sabırlı bir ilmin temsilcisidir.”(Banarlı, 2009:249)

Banarlı, hocasının ilmî metodu ile ilgili yukarıda yazdıklarını sonraları kendi eserlerinde uygulamış, örneğin pek çok eserini hocasından tevarüs eden fiş metodu ile kaleme almıştır. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin ikinci cildi yayınlanmadan Nihad Sami vefat edince, öğrencisi Nermin Suna Pekin eldeki fişlerden hareketle ikinci cildi yayınlamıştır.

Nihad Sami'nin edebiyat tarihçiliğinde etkili olan diğer isim, Yahya Kemal'dir. Banarlı, uzunca yıllar Yahya Kemal'in bulunduğu edebî mahfillere devam etmiş ve onun sohbetlerinden feyiz almıştır. Bu sebeple Nihad Sami'nin düşünce ve duygu dünyasının şekillenmesinde Yahya Kemal'in rolü büyüktür. Banarlı'nın çeşitli yazıları ve kitapları, Yahya Kemal'le müzakere edilerek onun eleğinden geçmiş, yayına hazırlanmıştır.

Banarlı, Köprülü'den aldığı ilmî disiplinle ve Yahya Kemal'den aldığı estetik zevkin sentezini yapmış ve edebiyat tarihlerini bu doğrultuda kaleme almıştır. Nitekim Resimli Türk Edebiyatı Târihi adlı kitabının önsözünde Fuad Köprülü'nün ve Yahya Kemal'in kendisi üzerindeki etkisini şu sözlerle belirtmiştir:

2 Daha fazla bilgi için yazarın “*Fuad Köprülü*”, “*Fuat Köprülü ve Türk Dili*”, “*Köprülü'nün Hayatından Çizgiler*” adlı yazılarına bakılabilir: Banarlı, Nihad Sami, *Kitaplar ve Portreler*, 2.Bas., Kubbealtı Neşriyatı Yay., İst., 2009, s.247-303

“Burada derin bir iftiharla ifade edilmelidir ki bu kitapta tutulan metod ve sabırlı araştırmalarla elde edilen nice bilgiler, müellifinin kendisinden derin bir Edebiyat Tarihi zevki ve kültürü tevârus ettiği, aziz hocası **Fuad Köprülü**’den alınmış feyizle bir araya getirilmiştir. Çünkü Türkiye’de Türk Edebiyatı Tarihçiliğinin ilk ve gerçek kurucusu Fuad Köprülü’dür.(...)”

Yine aynı iftiharla ifade edilmelidir ki bu kitabın ihtivâ ettiği birçok bahisler, 20 yıl süren bir zaman içinde, edebiyatımızın birçok devrelerini vukufla bilen **Yahya Kemal**’le müzakere edilerek, onun büyük kültüründen ve nâfiz görüşlerinden alınan feyizle bütünlenmiştir.”(Banarlı, 1998:II)

Banarlı, edebiyat tarihi türünde biri ortaklaşa diğeri müstakil olmak üzere iki eser kaleme almıştır. Şimdi Banarlı’nın edebiyat tarihi ile ilgili görüşlerinin bu türde yazdığı eserlerine nasıl yansıdığını inceleyelim:

B. Nihad Sami Banarlı’nın Edebiyat Tarihi Hakkındaki Düşüncelerinin Bu Türde Yazdığı Eserlerine Yansıması

B. 1. Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar Türk Edebiyat Tarihi

Banarlı, 1930 yılından itibaren çeşitli liselerde edebiyat öğretmeni olarak görev yapmış, pek çok Türk gencinin yetişmesine hizmet etmiştir. Bu sebeple eğitimci kimliği ön plana çıkan bir şahsiyet olan Nihad Sami’nin yazdığı eserlerin temelinde daima eğitimci bir bakış açısı görülür. 1940 yılından itibaren liseler için ders kitapları yazmaya başlayan Nihad Sami’nin edebiyat tarihi alanında yayınladığı ilk eser, 1940 yılında Hıfzı Tevfik Gönensay’la ortaklaşa yazdıkları **Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar Türk Edebiyat Tarihi**’dir.

Değişen ders programına uygun olarak bir ders kitabı olarak yazılan bu edebiyat tarihinin iç kapağında “*Maarif Vekilliği tarafından liselerin 10.sınıflarında yardımcı kitap olarak*” okutulmasına karar verildiğine dair bir not vardır. Eserin ön sözünde yazarlar, edebiyat tarihinin ülkemizde yeni gelişmeye başlayan bir bilgi alanı olduğunu belirterek kendilerinden önce yazılan edebiyat tarihlerindeki eksikliklerle yanlışlıkları şöyle sıralarlar:

“Bundan yirmi beş otuz sene evveline kadar edebiyatımızın tarihine ait malûmatımız pek noksandı. Bu ilmin tedris ve tetkiki için tutulan yol da pek yanlıştı.

Bizden evvelki nesiller, Türk tarihini nasıl Osmanlılarla beraber başlamış zannediyorlarsa Türk edebiyatı tarihi için de ilk Osmanlı şairlerini bir mebde telâkki ediyorlardı. Bu nesiller için Türkün eski şerefli mazisi gibi eski fikir ve sanat hazineleri de meçhuldü. Yahut bize yabancı addedilerek bahse değer mahiyette görülüyordu.”(Gönensay-Banarlı, 1942:5)

Yazarların kendilerinden önce yazılan edebiyat tarihlerinden gördükleri en önemli noksan, edebiyat tarihimizi Osmanlı ile başlatmaları ve ağır bir dille yazılmalarıdır. Ziya Gökalp ve Fuad Köprülü’nün edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarını takdirle anan Hıfzı Tevfik ve Nihad Sami, hazırladıkları edebiyat tarihinin önsözünde bu kitabı hazırlarken göz önünde bulundurdıkları esasları da şöyle açıklamışlardır:

a) Kitabı talebenin kolaylıkla ve seve seve okuyup anlayabileceği sade ve açık bir üslûpla yazmak.

b) İslâmiyetten evvelki Türk edebiyatının ana çizgilerini en son malûmata göre toplu bir suretle göstermek.

c) Gerek halk, gerek tasavvuf ve gerek divan edebiyatının başlıca şahsiyetlerini biyografik mâlumata kısa keserek tahlil ve tenkit suretile talebeye tanıtmak.

d) Bu muhtelif zümrelere mensup ikinci, üçüncü derecedeki şahıslar üzerinde fazla durmuyarak bunlardan nisbeten ehemmiyetli olanları devirleri içinde işaret etmek suretile iktifa etmek.

e) Edebî devreleri asırlara göre taksim ettikten sonra her asrın tarihî simasını esas çizgileriyle talebenin gözü önünde canlandırmak.” (Gönensay-Banarlı, 1942:6)

Hıfzı Tevfik ve Nihad Sami, hazırladıkları ders kitabının ilk bölümünde edebiyat tarihini şöyle tanımlarlar:

“Milletlerin edebiyat sahasında yetiştirdikleri büyük şahsiyetleri ve onların meydana getirdikleri edebî eser ve hareketleri tanıtmak için yazılan tarihe de **edebiyat tarihi** denir.” (Gönensay-Banarlı, 1942:7)

Yazarların **Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar Türk Edebiyat Tarihi** adlı eserlerinde uyguladıkları usûl, Fuad Köprülü’nün Lanson’dan hareketle Türk edebiyatında uygulamaya çalıştığı edebiyat tarihi usûlünden farksızdır:

“Edebiyat tarihinde usul, sanatkârları ve sanat eserlerini, vücuda geldikleri muhit ve zamanın şartları arasında tetkik ederek, onların hakikî derecelerini göstermeğe çalışmak yoludur.

Bunun içindir ki edebiyat tarihi, milletlerin geçmiş zamanlarda yaşamış ve yayılmış oldukları coğrafi sahaları, o devirlerin siyasî ve içtimaî hayatını, dil, din, ahlâk, ekonomi, fikir ve sanat hareketleri gibi her türlü cemiyet müessesesi ve hadiselerini ehemmiyetle göz önünde bulundurmak zorundadır.

Böylelikle tetkik ettiğimiz eserlerin, hangi cemiyet ve fikir hareketlerinin tesirile meydana geldiklerini ve meydana geldikten sonra da hangi bedîî ve kültürel hareketlerin doğmasına sebep olduklarını anlamamız kolaylaşır.”

(Gönensay-Banarlı, 1942: 7-8)

Banarlı ve Gönensay’a göre sağlam bir edebiyat tarihinin yazılması için edebî ve içtimaî hadiselerin üzerinden epey zamanın geçmesi gerekir. Çünkü onlara göre edebiyat tarihi zamanımızdan uzaklaştıkça daha tarafsız hükümler verir ve günümüze yaklaştıkça bu hükümlere şahsi duygular karışabilir. Yaşanılan zamanın edebî eserleri üzerine incelemeler yapma işinin “tenkid” olduğunu belirterek edebiyat tarihi ile edebî tenkid arasındaki farka da dikkat çekerler.

Bu müşterek eserde isminden de anlaşılacağı üzere başlangıçtan Tanzimat’a kadar olan zaman dilimindeki edebiyat tarihimiz işlenmiştir. Yazarların edebiyat tarihimizi dönemlere ayırmadaki ana başlıklar da Fuad Köprülü’nünki ile aynıdır.

Köprülü'den farklı olarak yazarlar, edebiyat tarihlerine dördüncü bir dönem olarak Millileşme devri Türk edebiyatı³ adlı bir başlık eklemiştir:

“1.İslâmiyet'ten önce Türk edebiyatı

2.İslâm Medeniyeti tesiri altında Türk edebiyatı

3.Garp medeniyeti tesiri altında Türk edebiyatı

4.Millileşme devri Türk edebiyatı”(Gönensay-Banarlı, 1942:10)

Eserde aynı zamanda Türk edebiyatı lehçelere göre de tasnif edilmiş ve 1. *Çağatay lehçesi edebiyatı* 2. *Azeri lehçesi edebiyatı* 3. *Anadolu lehçesi edebiyatı* alt başlıkları açılarak ele alınan dönemler bu lehçelerin gelişimleri dikkate alınarak incelenmiştir. Gönensay ve Banarlı'nın edebiyat tarihlerinde uyguladıkları bir diğer dönemlere ayırma metodu ise zümrelere göre tasniftir. Bu tasnife göre Türk edebiyatı tarihi, 1. *Yüksek zümre edebiyatı* 2. *Türk halk edebiyatı* 3. *Tasavvuf edebiyatı* şeklinde üç kısma ayrılmıştır.

Kitabın İslâmiyet'ten Önce Türk Edebiyatı bölümünde başlangıçtan XI. asrın ortalarına kadar olan dönemdeki edebî ürünlerimiz *Şifahî edebiyat* ve *Yazılı edebiyat* başlıkları altında değerlendirilmiştir. Yazarlarına göre duygu ve düşünce malzemesi yerli ve millî olan bu devir edebiyatına *Millî Türk Edebiyatı* demek de mümkündür.

İslâmiyet'ten sonra Türk edebiyatı başlığıyla yazılan bölümde, önce Tasavvuf cereyanının gelişimi üzerinde durulmuş, daha sonra XIV. asra kadar Türk edebiyatının gelişimi zümrelere göre tasnif edilerek incelenmiştir. Bu bölümden sonra Türk edebiyatı, XIV. asırdan XIX. asrın ikinci yarısına kadar zümrelere ve lehçelere göre ayrılarak değerlendirilmiştir.

Kitabın bölümlere ve alt bölümlere ayrılışında “*asır-zümre-lehçe*” gibi birden çok sınıflandırma ölçütünün göz önüne alındığı görülmektedir. Bununla birlikte eserde uygulanan temel metod, ele alınacak dönemin sosyal, siyasî ve içtimâî gelişmelerle birlikte verilmesidir. Nitekim eserde her asrın edebiyatı ele alınmadan önce “*devrin medenî ve içtimâî durumuna toplu bir bakış*” başlığı altında dönemin özellikleri çeşitli cepheleriyle tanıtılmıştır. Eserin sonuna Bibliyografi adı altında bir kaynakça eklenmiştir.

Banarlı ile yazdıkları bu edebiyat tarihinin ikinci cildi, Hıfzı Tevfik Gönensay tarafından 1944 yılında *Türk Edebiyatı Tarihi Tanzimattan Zamanımıza Kadar* adıyla yayınlanmıştır(Gönensay:1944). Nihad Sami'nin Hıfzı Tevfik Gönensay ile birlikte yazdığı bu eser, Banarlı'nın daha sonra kaleme alacağı Resimli Türk Edebiyatı Tarihi adlı edebiyat tarihine bir hazırlık eseri olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu eserde uygulan metod ve edebiyat tarihi yazıcılığı, Resimli Türk Edebiyatı tarihinde bir takım değişikliklerle birlikte genel olarak devam ettirilmiştir.

3 Nâzım Hikmet Polat, “*Türk Edebiyatı Tarihçiliğinin Neresindeyiz?*” adlı tebliğinde Hıfzı Tevfik ve Nihad Sami'nin ortaklaşa yazdıkları bu edebiyat tarihini, Köprülü tesirinin açık bir şekilde görüldüğü eserlerden biri olarak niteler ve Millileşme devri Türk edebiyatı adlandırmasının, bu iki yazarın müşterek eserinden önce Ağâh Sırrı Levend'in *Edebiyat Tarihi Dersleri-Tanzimat Edebiyatı*(1934) adlı eserinde geçtiğini belirtir.(Polat,2005:)

B. 2. Resimli Türk Edebiyatı Târîhi

Nihad Sami Banarlı'nın edebiyat tarihi alanında yazdığı en önemli eser, **Resimli Türk Edebiyatı Târîhi**'dir. Önce fasiküller halinde basılmaya başlayan bu eser, 1948 yılında Yedigün Neşriyat tarafından kitap olarak neşredilmiştir. Yazar, on sekiz yıllık çalışma neticesinde ortaya çıkardığı kitabının önsözünde bu eseri yazış sebebini şöyle açıklar:

“Bu kitap, Türk edebiyatı tarihine yeni bilgiler katmak maksadile değil, fakat edebiyat tarihimizin Türk münevverlerince bilinmesi lâzım gelen büyük macerasını bir bütün hâlinde hikâye etmek ihtiyacile yazıldı. Liselerimizde ve Üniversitelerimizin Edebiyat Fakültelerinden başka bölümlerinde sistemli ve müselnel bir Türk edebiyatı tarihi görmeden yetişen bütün Türk aydınlarına armağan edilmek için yazıldı.”(Banarlı, 1948 b:3)

Resimli Türk Edebiyatı Târîhi'nin 424 sayfadan oluşan bu baskısında, Destanlar devrinden Servet-i Fünun dönemine kadar olan zaman dilimindeki edebiyat hayatımız incelenmiştir. Kısa zamanda tükenen eser, yazarı tarafından geliştirilerek (önce yine fasiküller hâlinde olmak üzere) yirmi iki yıl sonra 1972 yılında MEB Yayınları arasında yayınlanmıştır.

Nihad Sami Banarlı, kırk yıldan fazla bir zaman diliminde uzun çalışmalardan sonra hazırladığı Resimli Türk Edebiyatı Târîhi'nin bir bütün halinde yayımlandığını göremeden vefat etmiştir. Eserin ikinci cildinin kalan fasikülleri, Banarlı'nın öğrencisi Nermin Suner Pekin tarafından, yazarın fişlemelerinden ve notlarından hareketle düzenlenerek yayınlanmıştır⁴.

Banarlı, eserinin önsözünde Resimli Türk Edebiyatı Târîhi ile Türk edebiyatı tarihini bir bütün hâlinde hikâye etmek amacıyla yazdığını belirtir ve izlediği yöntemi şu şekilde açıklar:

“Edebiyat Târîhi, edebî eser ve hâdiseleri, târihî, coğrâfî, ictimâî, psikolojik ve estetik hâdiselerin aydınlığında görüp gösterebildiği ölçüde edebiyat târihidir. Onun içindir ki bu kitapta sâdece, edebiyâtımızın bellibaşlı şâir ve edîblerinin hayatlarıyla, tanınmış eserlerini sıralamak gibi, kolay ve basit bir yol takip edilmemiştir.”(Banarlı, 1998:1)

4 Nermin Suner Pekin, eserin kalan kısmını hazırlarken uyguladığı yöntemi şöyle açıklamıştır: *“Türk edebiyatı tarihinin XVII. yüzyıldan başlayacak ikinci cildi için her türlü hazırlığı tamamdı. Ancak sevgili hocanın ömrü ikinci cildin, birinci cildin ikinci baskısı basılmakta iken Hakk'ın rahmetine kavuştu ve kitabı tamamlama vazifesini bana bıraktı. Hastaneye yatmadan birkaç gün evvel müsveddeleri bana teslim etti, uzun ve tefferruatlı talimat verdi. Kalan kısmı onun verdiği talimat üzerine, vasiyetnamesi gereği, fişlerindeki tasnif ve tanzim edilmiş malzemeyi terki ederek meydana getirdim. Esasen devamlı benimle çalıştığı için az çok tertibini ve yapılacakları biliyordum. Müsveddeler hocanın güzel yazısı ile eski yazı yazılmış, ilâve edilecek metinler tespit edilmişti. Bunları daktilo edip matbaaya vermek o kadar zor değildi. Ancak müsveddeler bitmişti. Bundan sonrası hocanın eski kitaba yaptığı şerhler, fişler ve notlar halinde idi. Onları da verdiği talimat üzerine toplayarak, kendi yazılarından da faydalanarak, gücümün yettiği kadar tamamladım. Malzemeyi sıralarken, ikinci baskının birinci cildindeki metodu aynıyla takip ettim.”* Pekin, Nermin Suner, **Doğumunun Yüzüncü Yılında Nihad Sami Banarlı Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İst., 2007, s.100

Yazarın bu cümleleri, kitabını hazırlarken Fuad Köprülü'nün Lanson'un fikirlerinden hareket ederek oluşturduğu edebiyat tarihi anlayışını devam ettirdiğini göstermektedir. O da hocası gibi edebî hadiseleri; devrin sosyal, siyâsî, fikrî, coğrafi, içtimaî şartlar içerisinde değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir. Banarlıya göre pek çok milletle karşılaştırıldığında Türk coğrafyasının genişliği ve tarihimizin yaklaşık 27 asırlık uzunluğu, edebiyat tarihimizin bir bütün halinde yazılmasını zorlaştıran başlıca faktörlerdir. Türk edebiyatı tarihinin bir tek imza tarafından değil, bir heyet tarafından hazırlanması gerektiğini belirten Banarlı, bu zorlukları aşabilmek için eserini hazırlarken takip ettiği metodları şöyle belirtir:

“Bu kitapta tâkibedilen metod, önce, **genétique metod**dur. Yâni, herhangi bir edebî hâdiseyi zamânımızdaki görünüşüyle değil, başlangıçtan zamânımıza kadar ki oluşuyla incelemektir. Sonra, **mukayeseli metod**udur. Yâni, herhangi bir edebî hâdiseyi, yalnız bir tek edebiyattaki mâcerâsı ile değil, bu hâdisenin görüldüğü diğer edebiyatlardaki benzerleriyle karşılaştırarak mutâlâa etmektir. Nihâyet üçüncü metod, **fiş metod**udur. Bu usûl, bir eseri meydana getirmek için başvuru olan, çok sayıda tedkik eserlerindeki en karakteristik çizgi ve bilgileri, ayrı ayrı fişlere kaydetmek, sonra aynı mevzuda birleşen fişleri bir araya getirmek sûretiyle, her bahsi, elden geldiği kadar çok kaynaktan vesikalandırmaktır. Bunlara, hâdiselerin vukua geldiği devirlerdeki sosyal ve psikolojik hayâtın tedkik ve tesirlerini de ilâve etmek gerekir.”(Banarlı, 1998:II)

Banarlı, eserinin önsözünde Resimli Türk Edebiyatı Târihini “sırası gelince bakılmak için; bilgi aramak ve bunların delillerini isbatlarını görmek için başvurulacak bir kitap” olduğu için “ilmî bir dil” ile, “okunmak için” yazıldığı için de sohbet edâsı ile yazdığını belirtir.(Banarlı, 1998:II) Banarlı'nın edebiyat tarihindeki sıcak üslûp ve sohbet edâsı, eseri akademik dili ağır basan ve yalnız ihtisas sahiplerine hitap eden diğer edebiyat tarihlerinden ayırmaktadır.

Yazar, Resimli Türk Edebiyatı Târihi'nde Türk edebiyatını devirlere ayırırken kendine has bir tasnif sistemi geliştirmemiş, pek çok edebiyat tarihçimiz gibi⁵ Fuad Köprülü'nün tasnif sistemini ufak değişikliklerle tekrar etmiştir. Banarlı'nın Türk edebiyatını tasnifi aşağıdaki gibidir:

A. Destan Devri Türk Edebiyatı

1. Şifahî Edebiyat

2. Yazılı Edebiyat

B. İslâm Medeniyeti Çağlarında Türk Edebiyatı

1. Osmanlı Türkçesi Edebiyatı

5 Fuad Köprülü, Türk edebiyatını “1.İslâmiyet'ten Evvel Türk Edebiyatı 2.İslâm Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı 3.Avrupa Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı” şeklinde üç ana bölümde tasnif etmiştir(Köprülü,1986:5). Denilebilir ki Köprülü, edebiyat tarihimizi kavramlaştıran isimdir. A.Hamdi Tanpınar'ın edebiyat tarihi istisna tutulursa Köprülü'den sonra bu tasnif sistemi, Nihal Atsız, Agah Sırrı Levend, Vaşfi Mahir Kocatürk, Nihad Sami Banarlı gibi pek çok edebiyat tarihçisi tarafından kabul görmüş ve edebiyat tarihi türündeki eserlerinde ufak tefek değişikliklerle tekrar edilmiştir.

2.Âzeri Lehçesi Edebiyatı

C. Avrupâî Türk Edebiyatı

1. Tanzîmât devri

2. Servet-i Fünûn devri

D. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”

Görüldüğü üzere Nihad Sami, Fuad Köprülü'den farklı olarak İslâmiyet'ten Önceki Türk edebiyatı için “*Destan Devri Türk Edebiyatı*” adlandırmasını kullanmış, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nı ise zihniyet değişmesindeki belirginliği göz önüne alarak Avrupâî Türk Edebiyatı'nın bir alt başlığı olarak değil de ayrı bir başlık altında incelemiştir. Fakat tasnif sistemindeki bu değişiklikler, nüanstan öteye geçmemekte, Banarlı'nın tasnif sistemi, öзде Köprülü'nün tasnif sistemi ile örtüşmektedir. Banarlı'nın edebiyat tarihinde de içerisine girilen medeniyet dairesi, edebiyat tarihinin tasnifini şekillendirmiştir.

Nihad Sami, edebiyat tarihini yazarken yukarıdaki kanavaya bağlı kalarak aynı zamanda yüzyıllara ve Türk lehçelerine göre de bir alt tasnif sistemi geliştirmiştir. Banarlı, XIV. Asra kadar olan Türk edebiyatını bir bütün hâlinde ele almış, XIV. Asırdan sonra ise Azeri, Osmanlı ve Orta Asya'da gelişen Türk edebiyatını değerlendirmeye tabi tutmuştur. Eserde -*Mirza Feth Ali Aboundof, Sabir ve Zâkir* gibi Türkiye dışı Türk edebiyatından birkaç yazar ve eserleri de değerlendirilmekle birlikte- yazarın XIX. yüzyıl edebiyatını ele aldığı kısımdan itibaren ağırlıkla Osmanlı sahasına yoğunlaştığı görülmektedir.

Eserde edebiyat hayatındaki gelişmeler hakkında bilgi verilmeden önce, her yüzyılın öne çıkan özelliğini ele alan bir bölümle konuya giriş yapılmıştır. Yüzyıllardan hareket eden bu tasnif sistemi, Fuad Köprülü'nün edebiyat tarihindeki edebiyatımızı yüzyıllara ayırarak değerlendirmesini hatırlatmaktadır.

Eserin ilk cildinde Destan Devri'nden XVII. Yüzyıla kadarki Türk edebiyatı işlenmiştir. İkinci ciltte ise XVII. Yüzyıl Türk edebiyatından müellifin yaşadığı zamana kadar olan kısımdaki Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı değerlendirilmiştir. Eserin en kısa bölümü, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatıdır ve yaklaşık yirmi sayfadan ibarettir. Banarlı, bu bölümü henüz “*tarih*” olmadığı için kısa tuttuğunu, bu sahada fikir yürütme işini tenkidî eserlere bırakmak gerektiğini belirtmiştir:

“*Türkiyede ‘Cumhuriyet devri edebiyatı’ henüz ‘tarih’ değildir. İçinde yaşanan bir devrin edebî hâdiseleri üzerinde yürütülecek fikirlerin ve verilecek bilgilerin ise, birer ‘değişmez bilgi’ değeri, ve birer ‘tarihî hüküm’ mâhiyeti taşıması, müşküldür. Bu sahada fikir yürütmek işini, devrimizin tenkidî eserlerine bırakmak zarureti âşikârdır.*”(Banarlı, 1998:1246)

Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde bir yüzyılın edebiyatını ele almadan önce devrin siyasî, sosyal ve kültürel panoraması hakkında bilgiler vermiş, daha sonra dönemin en önemli şahsiyetlerini ve eserlerini değerlendirmiştir. Yazar, zirve şahsiyetleri tafsilatlı şekilde ele almış, ikinci ve üçüncü derece yazarların biyografi-

leri ve eserlerine çok fazla ayrıntıya girmeden sunmuştur. Örneğin eserde **Fuzulî, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Yahya Kemal ve Yakup Kadri** gibi isimler “*hayatı, ailesi, eğitimi, edebî çevresi, edebî şahsiyeti, Avrupa hayatı, mesleği, ruhî portresi, etkileri, eserleri...*” gibi çeşitli başlıklar altında ayrıntılarıyla değerlendirilirken; **Necâtî, Âkif Paşa, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Kemalettin Kamu** gibi edebiyatçıların biyografileri kısa tutulmuş, tırnak içinde, parantezle veya dipnotta özetlenerek verilmiştir. Yazarın şahsiyet ve eser değerlendirmelerinde zaman zaman subjektif bir tavır gösterdiği görülmektedir⁶. Örneğin eserde Ahmet Haşim yaklaşık dört sayfada ele alınırken, Yahya Kemal için otuz üç ve Fuad Köprülü için on sayfa ayrılmıştır.

Banarlı'nın Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde edebiyat dünyasını incelerken yüzyıl, edebî şahsiyet gibi bir diğer hareket noktası edebî türlerdir. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi üzerine ayrıntılı bir çalışma yapan Yunus Ayata, eserin türlere yaklaşımını şöyle belirlemiştir:

“Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde şiire öncelik tanınmaktadır. Eserde yüzyıllar işlenirken ilk önce devrin şiir anlayışı kısaca açıklanmakta, daha sonra ise devrin şairleri eserleriyle birlikte tanıtılmaktadır.(...)”

Eserde nesre ayrılan sayfalar az yekun tutmaktadır. Bunda tabii ki Osmanlı'nın nesre az önem vermiş olması da rol oynamıştır. Nesrin bizde gelişmesi Tanzimat'ın ilânından sonra başlar ve önemi de gitgide artar. Kaldı ki Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde nesrin bütünüyle ihmal edildiğini de söyleyemeyiz. Zira Banarlı eserinde her yüzyılda şiirden sonra nesre de sayfa açmakta ve devrin nesri hakkında bilgi verdiği gibi devrin nesrini de değerlendirmeye çalışmaktadır.”(Ayata,2006:137-138)

Yazar, Cumhuriyet dönemine kadar olan bölümde yüzyıllardan ve edebî dönemlerden hareketle bir tasnif sistemi geliştirirken, Cumhuriyet dönemini edebî türlerden hareketle incelemiştir. Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin Avrupaî Türk Edebiyatı bölümünde Muallim Naci'den sonra Kadın şairler için ayrı bir bölüm açar ve Nigar Hanım, Fatma Aliye ve Emine Seniye'yi değerlendirir. Nihad Sami'ye kadar yazılan hiçbir edebiyat tarihinde cinsiyetten hareket eden böyle bir sınıflandırmanın yapıldığı görülmez.

Eserde konuya uygun olarak verilen örnek metinler, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'ne aynı zamanda bir antoloji özelliği kazandırır. Toplam 1366 sayfadan oluşan eserin sonuna kitabın müellifi hakkında bilgiler içeren bir bölüm, indeks ve bibliyografya eklenmiştir. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, yıllardır kullanım kolaylığı ve akıcı üslubu ile geniş okur kütlelerine ulaşmış ve bir başucu kitabı özelliği kazanmıştır.

6 Hikmet İlaydın, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi daha fasiküller halinde yayınlanırken Türk Dili dergisinde yazdığı bir seri yazıyla eserdeki okuma yanlışlarına dikkat çekmiş ve eseri yazarının duyguları, eğilimleri, kişisel görüşlerini ön plana çıkardığı için tenkit etmiştir. Bu konuda bkz: İlaydın, Hikmet, “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi”, Türk Dili, 1-9 Mart 1972, C XXVI, S 247, s. 9-14; İlaydın, Hikmet, “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi”, Türk Dili, 10-25 Nisan 1972, C.XXVI, S.248, s. 96-102; İlaydın, Hikmet, “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi”, Türk Dili, 26-38, Mayıs 1972, C.XXVI, S: 249, s. 210-215

Banarlı'nın Resimli Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde de diğer eserlerinde olduğu gibi Millî Romantizm akımının etkisi görülür. Hocalık vasfı ön planda olan Banarlı'nın Türk milletine, Türk diline ve Türk edebiyatına karşı beslediği sevgi, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin hemen her sayfasında hissedilir. Yazar, diğer eserleri gibi Resimli Türk Edebiyatı Tarihini de Türk millî kültürünün temellerini ortaya koymak ve Türk gençliğine millî bilinci aşılama için kaleme almıştır. Faydacı bir gaye ile yazılan eserde, bu amaca uygun olarak sade bir dil ve akıcı bir üslup göze çarpar.

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'ni, edebiyat tarihi türünde yazılan diğer eserlerden ayıran ve orijinal kılan yönlerinden biri, yazılanların resim, gravür, hat ve minyatürlerle desteklenmesidir. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin kitap olarak yayınlanışının üzerinden yaklaşık altmış yıl geçmesine ve bugünkü bütün teknolojik gelişmelere rağmen; Türk edebiyatı tarihini Banarlı'nın eseri ölçüsünde resimleyerek anlatan bu türde başka eserlerin yazılmaması dikkat çekicidir.

Tüm eksiklerine ve eleştirilen özelliklerine rağmen Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, başlangıcından yazıldığı döneme kadarki Türk edebiyatını bir bütün hâlinde ele alan ve inceleyen ilk edebiyat tarihimizdir. Eserin tek bir kişinin yaklaşık kırk yıllık çalışması sonucunda ortaya çıktığı düşünülürse bazı kusurlarının olması gayet tabiidir. Denilebilir ki Fuad Köprülü'nün açtığı yolda ilerleyen Banarlı, hocasının belirli yüzyıllarla sınırlı kalan edebiyat tarihini geliştirmiş, resimlerle süslediği ve Türk gençlerine millî romantik duyuş tarzını işlemeyi amaçladığı edebiyat tarihi ile Türk kültür ve edebiyat hayatına önemli bir hizmet yapmıştır.

III. Sonuç

Nihad Sami Banarlı, çeşitli edebî türlerde eserler kaleme almakla birlikte edebiyat tarihçiliği ile ön plana çıkan bir yazardır. Onun edebiyat tarihçiliğinin şekillenmesinde şüphesiz ki hocası Fuad Köprülü'nün ve Yahya Kemal'in etkisi büyüktür. Banarlı, edebiyat tarihi türünde yazdığı eserlerinde Türk Edebiyatı'nın sanat ve kültür devirlerini; onları vücûda getiren târihî, içtimâî, fikrî, bedîî ve coğrafi hâdiselerle birlikte ele almıştır. Bu durum da yazarın Fuad Köprülü'nün Lanson'dan mülhem geliştirdiği edebiyat tarihçiliği anlayışını devam ettirme gayretinde olduğunu gösterir.

Banarlı'ya göre edebiyat tarihi; millî kültürün temel taşlarından biridir ve liselerde sistemli bir medeniyet ve kültür tarihi şeklinde okutulmalıdır. Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi edebiyat tarihlerinin arka planında da millî romantizm adını verdiği kavramın yansımaları görülür. Yıllarca edebiyat öğretmenliği yapan Banarlı, diğer eserleri gibi edebiyat tarihlerini de millî bir şahsiyeti olan Türk zevkini, Türk gençlerine öğretmek amacıyla kaleme almıştır. O, edebiyat tarihçiliği yazıcılığında millî romantik bir tarz ile hareket etmiş ve eserlerini bu minval üzerinde yazmıştır.

Nihad Sami'nin edebiyat tarihi türünde kaleme aldığı ilk eser, Hıfzı Tevfik Gönensay'la ortaklaşa yazdığı Başlangıcından Tanzimat'a Kadar Türk Edebiya-

tı Tarihi'dir. Liselere yardımcı ders kitabı olarak hazırlanan bu eser, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin nüvesi olarak değerlendirilebilir. Banarlı'nın edebiyat tarihi sahasındaki en önemli eseri ise Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'dir. İlk fasiküller hâlinde daha sonra da 1948 yılında kitap olarak basılan eserin, geliştirilmiş ikinci baskısı iki cilt hâlinde 1972 yılında MEB Yayınları arasında yayınlanmıştır. Millî romantik bakış açısı ile kaleme alınan bu eser, zaman zaman subjektif yargılar içermesine rağmen, Türk edebiyatında "başlangıcından yazıldığı döneme kadarki süreyi kapsayan ilk edebiyat tarihimiz" olması bakımından önemlidir. Zengin görsel malzeme ile sunulan ve akıcı üslubu ile yıllardır nesillere edebî zevk aşıl原因 eser, bugün de önemli bir başvuru kaynağı olma özelliğini korumaktadır.

Kaynaklar

AYATA, Yunus,(2006), "Edebiyat Tarihi Metodolojisi Açısından Nihad Sami Banarlı'nın 'Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nin Değerlendirilmesi", **Arayışlar –İnsan Bilimleri Araştırmaları**, S.15, s.127-145.

BANARLI, Nihad Sami, (1948 a), **Edebi Bilgiler**, Remzi Kitabevi Yay., İst.

BANARLI, Nihad Sami, (1948 b), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Yedigün Yay., İst.

BANARLI, Nihad Sami, (Ocak 1972). "Beyannâme", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, S.1, 1 Ocak 1972, s.9-23

BANARLI, Nihad Sami, (Nisan 1972). "Millî Romantizmin İdrâki", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, S.2, 1 Nisan 1972, s.17-32

BANARLI, Nihad Sami, (1998), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yay., İst.

BANARLI, Nihad Sami, (2004 b). "Edebiyat Tarihi", **Edebiyat Sohbetleri**, Kubbealtı Neşriyatı Yay., 2.Bas., İst., s.40-44

BANARLI, Nihad Sami, (2004 a). **Türkçenin Sırları**, 20.Bas., Kubbealtı NeşriyatıYay., İst.

BANARLI, Nihad Sami, (2004 b). **Edebiyat Sohbetleri**, Kubbealtı Neşriyatı Yay.,2.Bas., İst.

BANARLI, Nihad Sami, (2009). **Kitaplar ve Portreler**, Kubbealtı Neşriyatı Yay., 2.Bas., İst.

ÇETİN, Nurullah, (1991). "Türkçede İlk Edebiyat Tarihi", **Türkoloji Der.**, C.IX, S.1, Ankara, 1991, s.143

EMİL, Birol, (2004), "Şiir ve Edebiyat Sohbetlerine Dâir"(Nihad Sami Banarlı'nın Edebiyat Sohbetleri Kitabına Önsöz),**Edebiyat Sohbetleri**,2.Bas., Kubbealtı Yay., İst.

ENGİNÜN, İnci, (1977). "Edebiyat Tarihi" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C.2, İst.

GÖNENSAY Hıfzı Tevfik-BANARLI Nihad Sami,(1942). **Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar Türk Edebiyatı Tarihi**, Remzi Kitabevi Yay., 2.Bas., İst.

GÖNENSAY, Hıfzı Tevfik,(1944). **Türk Edebiyatı Tarihi Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar**, Remzi Kitabevi Yay., İst.

İLAYDIN, Hikmet, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi", **Türk Dili**, 1-9 Mart 1972, C XXVI, S 247, s. 9-14.

İLAYDIN, Hikmet, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi", **Türk Dili**, 10-25 Nisan 1972, C.XXVI, S.248, s. 96-102.

İLAYDIN, Hikmet, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi", **Türk Dili**, 26-38, Mayıs 1972, C.XXVI, S: 249, s. 210-215.

KÖPRÜLÜ, Fuad, (1986). **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötügen Neşriyat, İst.

KÖPRÜLÜ, Fuad,(2004). **Edebiyat Araştırmaları I**, Akçağ Yay., Ank.

OKAY, Orhan(2005). **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İst.

PEKİN, Nermin Suner(2007). **Doğumunun Yüzyüncü Yılında Nihad Sami Banarlı Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İst.

POLAT, Nâzım Hikmet(2005). "Türk Edebiyatı Tarihi Çalışmalarının Neresindeyiz?", **Beşinci Türk Kültürü Kongresi-Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002) Bildirileri Kitabı**, Edebiyat C.II, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ank.